

BMDFrysk

*Stifting foar in brede maatskiplike diskusje/dialooch oer de
takomst fan it Frysk*

*In dit stuk wordt geschetst waarom de 'Stifting BMDFrysk'
een Brede Maatskiplike Diskusje/Dialooch over de toekomst van het Fries wil voeren*

Een groot aantal mensen in Fryslân hecht grote waarde aan het Fries en zij willen graag dat het in levend gebruik blijft.

Tegelijk weten we:

- langzamerhand vermindert het aantal mensen dat het Fries als eerste taal heeft;
- de kwaliteit van de gesproken taal gaat achteruit;
- de klassieke voorwaarden en omstandigheden (*bijvoorbeeld een bepaald cultureel en economisch isolement*) die gunstig zijn voor het overleven van onze minderheidstaal verdwijnen geleidelijk.

De toekomstperspectieven voor het Fries zijn daardoor niet al te best. Sommige mensen vinden zo'n ontwikkeling niet erg, anderen hebben er zorgen over, een grote groep staat er niet zo erg bij stil. Veel mensen denken bovendien dat het wel wat meevalt. Het Fries is inderdaad verwonderlijk taai en heeft al aardig wat maatschappelijke veranderingen overleefd. Desalniettemin: de kwalitatieve en kwantitatieve achteruitgang is goed waar te nemen.

Minderheidstalen in een met het Fries vergelijkbare positie boeren overal achteruit, er is geen reden om te veronderstellen dat het Fries een grote uitzondering zal zijn. De meeste wetenschappers en deskundigen onderschrijven die verwachting. Onderzoeken die gericht zijn op het werkelijke *taalgedrag* van volwassenen en kinderen in Fryslân, zoals de universiteit van Nijmegen die uitgevoerd heeft, bevestigen dat beeld volledig.

Onderzoeken die meer gebaseerd zijn op *taalhouding*, zoals de 'fluchhifking' (snelle meting) die de Provincie Fryslân de laatste jaren zo nu en dan houdt, geven een ander en meer positief beeld. Dit soort onderzoek geeft echter ruimte voor een sociaal wenselijke beantwoording. Maar toch: daarmee wordt wel bevestigd dat de grote meerderheid van de inwoners van Fryslân waarde hecht aan het Fries, zoals in de eerste zin van dit stukje al gesteld werd. Maar dat is geen reden om gerust te zijn over de toekomst van het Fries als cultuurtaal in levend gebruik.

Het zou fantastisch zijn als wij van het Fries een uitzondering zouden kunnen maken op de gebruikelijke gang van zaken bij minderheidstalen. Dat zal niet eenvoudig zijn. Talen die macht hebben, formele macht en maatschappelijke status, worden steeds dominanter. De taal van de economisch, staatkundig en cultureel machtige mensen verdringt de minderheidstaal. Dat is de gangbare regel.

Wat het Fries betreft, zelfs al zou men het willen, dan nog is die macht anno 2016 niet eenzijdig van bovenaf op te leggen. Bijna elke poging daartoe heeft een averechts effect. De simpele conclusie is: meer macht kan de taal alleen maar krijgen, wanneer de meerderheid van de inwoners van Fryslân dat wil.

Anders gezegd: het proces van achteruitgang is alleen te keren wanneer wij er met elkaar echt voor kiezen om de taal in levend gebruik te houden. Het kan niet anders dan opzettelijk de omstandigheden zo maken dat het Fries meer status krijgt en houdt. Dat kan niet zonder ingrijpende veranderingen, zowel in het taalgedrag van mensen als in het beleid van overheden, onderwijsinstellingen en andere organisaties. Zo'n omslag is niet vrijblijvend. De vraag is: willen de inwoners van Fryslân een bewuste keuze maken? De BMD is bedoeld om een helder antwoord op die vraag te krijgen.

WIE HEBBEN BELANG BIJ EEN DUIDELIJKE UITSPRAAK?

Een duidelijke uitspraak over de toekomst van het Fries is in het belang van:

- ***De Friese taal zelf en het cultureel erfgoed dat erin besloten ligt***

De taal kan niet voor zichzelf spreken. Haar grootste belangenbehartigers zullen het moeten doen. Dat zijn de inwoners van Fryslân (en ook de “Friezen om utens” – Friezen buiten Fryslân-). En natuurlijk een aantal instituten die hun bestaansrecht ontleen aan het fenomeen Fries. Over die instituten verderop meer.

- ***De Fryske bewegers***

Zo wordt duidelijk hoeveel draagvlak er is voor hun streven. Zij kunnen hun inzet, doelstellingen, aanpak, toonzetting op de uitkomst afstemmen. Hun werk kan aan doelmatigheid winnen. Zowel in (uit bewegingsperspectief bekeken) negatieve als positieve uitkomst kan voor nieuw elan zorgen, een stimulans en motivatie bij de achterban.

- ***De provincie Fryslân***

Met de resultaten van de BMD kan een duidelijke keuze worden gemaakt voor beleid. Beperken wij ons tot het beschermen van de rechten van Friestaligen, gaan wij uit van de status quo, laten we de sterke dominantie van het Nederlands voortbestaan? Of geven we vorm aan een stevig stimulerend beleid waardoor het Fries meer status krijgt? Nu zweeft het beleid tussen beide polen heen en weer, voor de een is het onvoldoende, voor de ander te veel van het goede en daardoor een bron van ergernis.

- ***Andere overheden***

Voor gemeenten gelden vergelijkbare afwegingen als voor de provincie. Wanneer verloop en uitslag van de BMD er aanleiding toe geven zal het Rijk structureel extra geld beschikbaar moeten stellen voor de tweede rijkstaal.

- ***Het onderwijs***

De praktijk is nu zo: onderwijs in het Fries is afhankelijk van enkele leraren en bestuurders, mensen met een bepaalde passie voor het Fries. Er zijn (2017) zo'n 72 drietalige basisscholen met behoorlijk aandacht voor het Fries. Het gaat om minder dan 10 procent van de kinderen. In de regel heeft in het Friese onderwijs het onderwijs in het Fries op verreweg de meeste scholen geen prominente plaats, mocht er wel aandacht voor zijn.

Die praktijk kan, wanneer de uitkomst van de BMD er aanleiding toe geeft, zo blijven. Ouders die willen dat hun kinderen in een meer Friestalige omgeving les krijgen, zullen dan een school moeten uitzoeken die voor het Fries kiest. Wanneer uit de BMD blijkt dat mensen zich een ander taalgedrag willen eigen maken, dan is het helder dat er een behoorlijke omslag moet komen, met meer Fries als voertaal en als vak op verreweg de meeste scholen.

Ouders kunnen er dan overal op rekenen dat hun kinderen het Fries goed leren beheersen. Het geeft voor alle scholen in Fryslân duidelijkheid over een onderwerp dat nu altijd boven de markt blijft zweven en vaak voor onduidelijkheid bij personeel en ouders zorgt.

- ***Wetenschappelijke en culturele organisaties***

Voor instituten zoals de Fryske Akademy, Tresoar, Fries Museum, Afûk, UCF, Stenden, NHL en (de restanten van) de Friese studies aan universiteiten ontstaat duidelijkheid over de context waar onderzoek, onderwijs, collectievorming en het beschikbaar stellen van kennis vorm moet krijgen.

Steunen ze de processen die annex zijn aan de worsteling van een minderheid die haar taal wil laten overleven? Of bestuderen, registreren, conserveren en onderwijzen ze een langzaam, maar onomkeerbaar verdwijnende minderheidstaal- en de culturele uitingen die daarmee samenhangen?

DOELSTELLINGEN EN VERWACHTE RESULTATEN

In de eerste plaats willen we graag dat grote groepen Friezen op een open manier met elkaar praten over wat de taal voor hen betekent. Ons startpunt is oprechte zorg, geen doemdenken. Het Fries is op dit moment nog overal in levend gebruik. Dat kan zo blijven, wanneer we samen de taal meer draagvlak en macht geven. Dat is het punt van vertrek.

In de gesprekken die we breed in de Friese samenleving op gang willen brengen, zullen de inwoners van Fryslân zich bewust worden van de veranderingen die nodig en/of wenselijk zijn in:

- het persoonlijk taalgedrag (spreken, lezen, schrijven, twitteren, mailen enz.)
- de taaloverdracht in het gezin
- het onderwijs
- de bejegening van burgers door de overheid en omgekeerd
- de gesproken en geschreven media
- het gebruik van de taal in verenigingen en bij sociaal-culturele activiteiten
- de positie van de taal in literatuur, cultuur en kunst
- de commerciële communicatie

Beantwoording en discussie over bovenstaande vraagstellingen zijn nodig, wil het Fries ook op de langere termijn in levend gebruik blijven.

Wij verwachten dat mensen na een winter met gesprekken over het Fries met overtuiging antwoord kunnen geven op de vraag: “Onder welke voorwaarden kan het Fries blijven?” Ze zullen op basis van die wetenschap bewust een afweging maken:

- **Ja**, die noodzakelijke veranderingen wil ik en de daarvoor noodzakelijke inzet is het mij wel waard
of:

- **Nee**, zo iets vraagt te veel van mij en van de samenleving. De te betalen prijs staat niet in verhouding met het doel. Conclusie: dan verdwijnt het Fries langzamerhand.

Daar moeten we het dus goed over hebben. Voor een betrouwbare rapportage van de resultaten is een goede verslaggeving van de maatschappelijke discussie van het grootste belang. Dan kan er iets met de uitkomsten worden gedaan.

Alle inwoners worden uitgenodigd zich uit te spreken. Het blijft niet beperkt tot een minderheid die zich al langer voor de kwestie interesseert. Een brede maatschappelijke discussie, die professioneel wordt begeleid en gestimuleerd met eerlijke marketing van de hoogste kwaliteit daagt de mensen uit om mee te doen in de gesprekken, trekt publiciteit en zorgt ervoor dat er onontkoombaar iets op het spel staat.

Het begrip ‘brede maatschappelijke discussie’ heeft voor sommige mensen een negatieve klank. Bijvoorbeeld: Zaaltsjes met relatief maar een paar mensen die in het halfdonker moeilijk zitten te overleggen, zo iets. Met de moderne en relatief goedkope middelen om multimediale presentaties te maken, met de grote mogelijkheden om via websites, e-mails en blogs te communiceren, is dat een volkomen achterhaald beeld. Regionale radio en televisie hebben meer mogelijkheden als vroeger. Maar ook kranten en tijdschriften kunnen met hun toenemende flexibiliteit een stimulerende rol spelen in dit speciale maatschappelijke debat,

Wat ons voor ogen staat, is een fonkelend gesprek, niet een uitwisseling van meningen waarbij mensen zich ingraven in hun eigen opinies, maar een breed, zichzelf vermenigvuldigend maatschappelijk debat, waarbij mensen echt naar elkaar luisteren en op elkaar reageren. Waarbij ze erop uit zijn om de kwaliteit van hun eigen en de mening van anderen te verbeteren.

Om die kwaliteit te bereiken is een professionele opzet noodzakelijk. Deze maatschappelijke discussie is niet vrijblijvend. Door de discussie krijgen we een beter beeld van de kansen die er voor de toekomst van het Fries liggen. Daarmee kan iedereen in zijn persoonlijk leven zijn voordeel doen, evenals gezinnen, scholen, overheden, organisaties en bedrijven.

N.B.: Hoe wij de discussie vorm willen geven en aan welke voorwaarden moet worden voldaan, kunt u lezen onder het kopje *Vorbereiding BMD*. Hoe wij ons de organisatie van de BMD en de financiering voorstellen, leest u onder *Organisatie en financiën BMD*.